Chotěbořský Baťa

Portrét továrníka, odbojáře a exulanta Viléma Eckhardta

RADAN LÁŠEK, FOTO ARCHIV RODINY ECKHARDTOVY

Chotěbořská továrna Viléma Eckhardta nebyla jednou z poboček Baťova koncernu, jak se mnozí domnívali. Její majitel však měl s Tomášem Baťou mnoho společného. Také on začínal s dílnou o několika zaměstnancích. Také on považoval své dělníky spíše za spolupracovníky a připravil pro ně sociální program a zázemí. A v době, kdy byla vlast okupována, dal sebe i své finanční prostředky k dispozici odboji prostřednictvím Baťových zahraničních filiálek.

Vilém Eckhardt

Eckhardtovi patřili na počátku devatenáctého století k předním pražským měšťanským rodinám. Sídlo rodu stálo v nové zástavbě proti kapli sv. Rocha na konci Olšanských hřbitovů; Eckhardtovi vlastnili celý areál dnešních hřbitovů, měli zde vinice a provozovali povoznictví. V další generaci ale rodina zchudla a majetek přešel do jiné rodové větve. Vilém Eckhardt, který se narodil 30. ledna 1907 manželům Anně a Josefu Eckhardtovým, tak prožil dětství ve velmi skromných poměrech. Jeho pozdější životní postoje i sociální cítění byly jistě formovány touto zkušeností. Dalším z výchovných vlivů byla účast ve skautském hnutí; mladý Vilém byl členem oddílu vodních skautů – legendární pražské Dvojky, který vedl od roku 1920 Prokop Drtina, pozdější významný politik.

Vilém Eckhardt absolvoval postupně čtyři třídy reálného gymnázia a vyšší průmyslovou školu na Smíchově. Jeho otec měl obchodnického ducha, a tak se v první polovině dvacátých let postupně vypracoval na zastupitele několika německých

Továrna Eckhardt a spol. v Chotěboři

a jedné švédské firmy se strojním a elektrotechnickým zařízením. Poté, co Vilém v červnu 1926 odmaturoval, odjel na zkušenou k otcově obchodnímu partnerovi do Erfurtu, kde absolvoval nezbytnou dílenskou praxi (sváření, obrábění apod.) a „naučil se nosit smoking", tj. získal základy společenské výchovy. Po návratu mu otec poskytl počáteční kapitál, takže začal vybavovat vlastní dílnu na acetylenové vyvíječe, která zahájila činnost v květnu 1927 s jedním mistrem, jedním dělníkem a dvěma učni. Současně se přihlásil na techniku a čas trávil studiem, živnostenským podnikáním, a jak prozrazují jeho vzpomínky na rok 1928, také trampováním: *Mám z toho ohromnou radost, když si hraji na tajemného neznámého, který s banjem a příležitostnými básničkami je znám pod různými jmény v táborech jako Ztracená Naděje, Pátá Míle na Sázavě i v Brdech. Domnívám se, že jako první jezdím po nocích na kánoi, znám spojovací stezku Vltava – Sázava a dělá mi radost sedět zdánlivě současně u několika táborových ohňů. (Při ostrém klusu to bylo z Pikovic na Vltavu 30 až 40 minut.) Nosím k tomu tátův kolt, který si bez jeho vědomí vypůjčuji. Tím, že jezdím již v pátek a odjíždím v pondělí, jsem pokládán za trvalého tuláka tohoto kraje. V jednotlivých táborech mi říkají Čáp, Zelený stín i jinak.*[1]

Intenzivní životní styl si záhy vybírá daň – počátkem roku 1929 již má Eckhardtova dílna dvacet zaměstnanců a mění se na malou továrnu, ale majitel se musí rozloučit s vysokoškolským studiem. V roce 1930 se v podnikání začíná projevovat celosvětová hospodářská krize a Vilém Eckhardt vyjíždí na první zahraniční obchodní cesty do Německa a Holandska. O rok později cestuje do Pobaltí a severských zemí: *Dělám to špatně. Jezdím třetí třídou, ze čtyřech týdnů málem patnáct dní ve vlaku, bez pořádných šatů, rozrušen vnitřními nejasnostmi. Výsledek je ale celkem dobrý, možno říci velmi dobrý.*[2]

Po návratu ze Švédska se Vilém Eckhardt 27. června 1931 oženil se slečnou Šárkou Šebkovou, kterou poznal v trampské osadě na Libřici.

1 Citace jsou čerpány ze strojopisných vzpomínek Viléma Eckhardta sepsaných v roce 1946 (dále jen vzpomínky V. E.). Originál je v majetku rodiny. Při koncipování článku byly použity i další dokumenty dochované v rodinném archivu.

2 Vzpomínky V. E.

Chotěbořský továrník při sjíždění Vltavy, léto 1939

S dcerou Šárkou na dovolené, červen 1944

Jak se později ukázalo, byla pro mladého podnikatele ideální partnerkou. Víkendový trampský oděv měnila bez problémů za večerní toaletu a jako dcera ministerského rady JUDr. Josefa Šebka se uměla pohybovat i v lepší společnosti. Manželé spolu měli čtyři děti – v březnu 1934 se narodila dcera Šárka, v říjnu 1936 syn Petr, v únoru 1941 druhý syn Pavel a v květnu 1943 nejmladší dcera Zorka.

V roce 1932, nejhorším roce hospodářské krize, hrozil Eckhardtově firmě krach. Podnikatel ho odvrátil pouze tím, že zkoušel vyrábět nejrůznější sortiment – plynové masky, bezpístové motory, nemocniční aparáty, patentní kohoutky na plyn. Z těchto pokusů se po roce nezdarů ukázala jako rentabilní jen výroba masek a protiplynových filtrů, z nichž zhoršující se mezinárodní politická situace udělala výhodný artikl. Velkým odběratelem tohoto zboží bylo ministerstvo národní obrany, kde se Eckhardt snažil získat zakázku. Po jednání na MNO však poznal odvrácenou stranu podnikání – stal se konkurentem pro velké podniky a byla proti němu zahájena pomlouvačná tisková kampaň: *Úředním místům jsem poslal doklady, že se jedná o pomluvy. Chudák máma lepila výstřižky z novin a málem se styděla se mnou na ulici. V nejposlednější vesnici věděli, že Eckhardt je ten darebák, který chce vyrobit a za zlodějské peníze prodat 10 000 000 masek. Že je to vlastně Němec a je spojen s nějakými generály a že za tím jsou nějaké politické strany.*[3] Ve skutečnosti byl Vilém Eckhardt české národnosti a nikdy nebyl organizován v politické straně; podle vlastních zápisků se v životě neuchýlil v podnikání k politickému nátlaku, protože to považoval … *za nedůstojné jednání pro československého občana.*[4]

Přes všechny snahy konkurence podala firma Eckhardt nejlevnější nabídku, a tak v březnu 1934 získala od ministerstva národní obrany za-

3 Tamtéž.
4 Tamtéž.

kázku na prvních pět tisíc masek. Zvolna se objevily i možnosti exportu: *Jednám se Zbrojovkou a dociluji objednávku asi 500 kusů masek do Nikaragua. První bedny vznešeně popsané běží z podniku. Blíží se rok 1935. Starostlivý prokurista Havlík ještě nad letošní bilancí vrtí hlavou a nechce uznat aktiva, která zřetelně vidím. Je po krizi. Za jakou cenu, to se měl svět dozvědět teprve o několik let později.*[5]

Protože se ukázalo, že výroba masek a filtrů je pro podnikatele a investory finančně výhodná, vznikly u velkých finančních skupin (Baťa, Báňská a hutní spol. a Legiobanka) nové podniky na jejich výrobu. Koncern Baťa dvakrát učinil návrh na odkoupení Eckhardtova provozu, majitel však nabídku rozhodně odmítl. Nakonec došlo k dohodě, že firma Eckhardt bude ze Zlína odebírat hotové masky a výměnou dodávat filtry, které baťovci nedovedli vyrobit ve srovnatelné cenové relaci. K úzké spolupráci se zahraničními filiálkami firmy Baťa pak došlo za války v rámci odbojové činnosti.

S Eduardem Kohoutem (uprostřed v klobouku) před vilou v Chotěboři, květen 1944

V létě 1936 jednal mladý podnikatel s generály Kratochvílem a Netíkem, kteří mu tlumočili požadavek ministerstva národní obrany přesunout závod ze strategických důvodů na Slovensko. Po delších jednáních byla uzavřena dohoda o přestěhování na hranice Čech a Moravy, protože na Slovensku již sídlila konkurenční firma Techna a v moravském Lutíně vznikala firma Chema. Obě byly vybudovány na státní náklady, zatímco Vilém Eckhardt žádal jen o uhrazení výdajů za stěhování ve výši 300 tisíc korun a zbytek investoval z vlastních prostředků: *MNO žádá, abych se stěhoval na Slovensko. Vymyšlená podmínka, zřejmá klička od fy. Sigmund (Chema Lutín). Hraji vysoko. Ano. Chci jen stěhovací náklady. Souhlasí. Za jednu jízdu s Havlíkem kupuji továrnu Klazar v Chotěboři. Plocha 4000 m², u nádraží. Jinak vesnice asi 4 000 obyvatel. Nemám na to volné peníze, úvěr nestačí. Vím, že budovy budou vyžadovat moře peněz. Jsem si jasně vědom, že jde o poslední sázku 10:1. Přesto sázím vše, co mám i nemám, tj. vše, co si mohu vypůjčit, a kupuji.*[6] Kupní smlouva byla podepsána 17. prosince 1936; do konce roku bylo nutné přestěhovat strojní zařízení z pražského provozu a zahájit výrobu. Uprostřed stěhování přišla prostřednictvím Legiobanky významná objednávka filtrů pro firmu Smith Amsterodam. Do Chotěboře z Prahy odcházelo asi padesát zaměstnanců, kteří po hektickém stěhování ihned seřizovali stroje a obětavě realizovali zakázku.

Okres Chotěboř byl v té době jedním z nejchudších v republice, s vysokým procentem nezaměstnanosti. Okresní město nemělo vodovod ani kanalizaci a továrna Klazar, postavená v roce 1929, byla bez sociálního zázemí – bez umýváren, prakticky bez klozetů a bez šaten. Postupně byla v chotěbořské továrně zřízena nástrojovna, lisovna, plnírna filtrů, letovna s plechárnou, lakovna a nezbytné sociální zařízení. Do konce roku 1937 v továrním areálu vznikla učňovská škola a slušně vybavená závodní jídelna. Firma Vilém Eckhardt a spol. přinesla do kraje zásadní hospodářské oživení – po přestěhování strojního vybavení bylo do závodu přijato 400 bývalých dělníků textilky Klazar a počet zaměstnanců stále stoupal. V únoru 1939 již bylo v továrně zaměstnáno 1200 dělníků.

V roce 1937 kulminovala občanská válka ve Španělsku a Německo i ostatní svět se připravovaly na novou válku. Rostla poptávka po protiply-

5 Tamtéž.
6 Tamtéž.

nových filtrech i maskách a firma Eckhardt vyřizovala stále větší exportní objednávky, z nichž některé směřovaly v utajení právě do Španělska. V létě 1937 seznámil ředitel Eckhardtovy továrny Prokop Havlík, bývalý npor. italských legií, svého šéfa s mjr. Bártíkem.[7] Továrník Eckhardt poté Havlíkovým prostřednictvím podával čs. vojenské rozvědce pravidelné zprávy ze svých zahraničních cest; šlo zejména o všeobecné hospodářské poznatky a informace z oboru zbrojního průmyslu.

V první polovině krizového roku 1938 navštívil Vilém Eckhardt několikrát Francii, kde jednal o možnosti dodávek filtrů. Přijetí mnichovského diktátu a odtržení pohraničí znamenalo nejen katastrofu národní, ale pro mnoho podniků i hospodářskou. Až do konce září pobízelo ministerstvo národní obrany i ostatní státní úřady své dodavatele k nejvyššímu spěchu, ale po kapitulaci byly státní zakázky hromadně rušeny. Jedním z postižených podniků byl provoz v Chotěboři, kde leželo ve skladu 600 000 kusů filtrů, které nenadále ztratily odběratele. Ještě v říjnu proto Eckhardt odletěl do Paříže na jednání s tamním ministerstvem války o možnosti jejich odprodeje. Dohody se dlouho nedařilo dosáhnout a před koncem roku hrozilo chotěbořské továrně ukončení provozu. Na poslední chvíli (19. prosince) se povedlo s Francouzi dohodnout objednávku 1 700 000 filtrů, což umožnilo chotěbořské továrně i dalším čs. výrobcům pokračovat v práci.

V lednu 1939 Vilém Eckhardt znovu navštívil Paříž a poté Londýn, kde Home Office i War Office projevily o nabízené zboží mimořádný zájem. Slibně se rozvíjející spolupráci ukončila v březnu 1939 okupace Čech a Moravy. Krátce po obsazení chotěbořské továrny se bývalý legionář Havlík nechal strhnout k protiněmeckému vystoupení a Vilému Eckhardtovi se jen s největším vypětím podařilo získat pro svého ředitele i jeho neárijskou manželku povolení k služební cestě do zahraničí; krátce po odjezdu hledali Havlíka příslušníci Gestapa.

V dubnu a srpnu 1939 Eckhardt znovu cestoval do Francie, kde prostřednictvím Havlíka navázal styk s formujícím se zahraničním odbojem. S domácím odbojem byl Eckhardt v kontaktu přes architekta Grégra,[8] který měl shodou okolností v těsné blízkosti Chotěboře, v Rochňovci, letní sídlo, kde trávil většinu času.

Těsně před vypuknutím války, 27. srpna 1939, odjel Eckhardt do Jugoslávie, kde získal od tamní pobočky Baťových závodů v Borovu fingovanou objednávku na vojenské filtry. Tato spolupráce „naoko" mu umožnila umístit v Borovu vlastní skupinu lidí z podniku pod vedením Jaroslava Hausdorfa a krýt spojení se zahraničím: *Počátkem září začíná fungovat pravidelné vysílání zpráv, které provádí prof. Klecanda krátkovlnou vysílačkou Olšany, a zároveň počíná fungovat předávání písemných zpráv přes Bělehrad i Borovo.*[9] Aby finanční prostředky uvolněné pro exilovou činnost v Jugoslávii nebyly nápadné, prosadil Eckhardt u Všeobecné družstevní banky pro Pragobanku v Bělehradě záruku na otevření přechodného úvěru ve výši dvou milionů dinárů pro tzv. montážní dílnu firmy Eckhardt a spol. v Bělehradě. Finanční podpora byla používána hlavně pro tranzit ohrožených odbojářů, odcházejících ilegálně z Protektorátu.

Příliv uprchlíků do Bělehradu na počátku roku 1940 zesílil v souvislosti s ofenzivou německých výzvědných služeb, spojenou s rozsáhlým zatýkáním v odbojových organizacích. V ohrožení se ocitl i Vladimír Grégr, který přes Eckhardtovo naléhání odmítl možnost emigrace. Počátkem února 1940 byl zatčen. Viléma Eckhardta zachránila notná dávka štěstí a cit pro konspirační činnost: *Já sám dostal jsem se z okruhu podezřelých jen tím, že počítaje s event. potížemi, nechal jsem si od arch. Grégra navrhovati svůj byt, který jsem začal na podzim 1939 v Chotěboři stavět. Jelikož na všech konstrukčních prknech jeho kanceláře byl projekt mého bydlení, podařilo se mi přesvědčiti gestapo, že můj zájem o vybudování vlastního domu byl tak veliký, že odůvodňoval pravidelné návštěvy v jeho bytě. Ing. Grégr neprozradil nikoho a k zatčení značného počtu spolupracovníků a nakonec i k zatčení protektorátní vlády došlo gestapo cestou vyšetřování jednotlivých návštěvníků, jelikož dům byl, jak jsem předpokládal, snad i několik měsíců předem hlídán. Nemaje dostatečného spojení, které by mi zajišťovalo výkup informačních karet u gestapa, přihlašuji se trvalým pobytem do Chotěboře a přecházím tím prakticky do pravomoci gestapa v Německém Brodě, spojeného později s pardubickou služebnou. V březnu 1940 navštěvuji znovu Bělehrad, kde pozice naší skupiny je naprosto spolehlivá a styk s Francií je nadále běžný.*[10]

Válečný vývoj však v polovině roku 1940 Eckhardtovy kontakty do Paříže přerušil; po německé invazi do Jugoslávie v dubnu 1941 byly znemožněny i cesty do Bělehradu. Následné dění je zaznamenáno v Eckhardtových vzpomínkách takto: *Pohnutý zbytek roku 1941 i rok 1942 je zaplněn*

7 Mjr. Josef Bártík (1897–1968) vedl od r. 1935 obrannou sekci 2. (zprav.) oddělení MNO; 14. března 1939 byl ve skupině čs. zpravodajců, kteří odletěli do Británie.

8 Ing. Vladimír Grégr (1902–1943) se za okupace zapojil do odbojové organizace Politické ústředí, jejímiž příslušníky byli např. JUDr. Prokop Drtina, prof. Vladimír Klecanda nebo členové protektorátní vlády Ing. Jaromír Nečas a JUDr. Ladislav Feierabend.

9 Vzpomínky V. E.

10 Tamtéž.

zachycováním či zachraňováním lidí a skupin, které se postupně pod různými výmluvami zasazují do našeho podniku. Teprve v roce 1943 se mi podařilo pozici natolik upevnit, že jsem se dostal 15. dubna do Paříže a navázal tam styk s čs. činiteli p. Fiedlerem a p. Halaškou. Na podzim téhož roku se dostávám opět do Stockholmu a začíná opět pravidelně fungovat moje zahraniční spojení prostřednictvím p. Roštlapila a počátkem roku 1944 i prostřednictvím partyzánských skupin.[11]

V dubnu 1944 se Vilém Eckhardt dostal naposledy během války do Francie, ale v souvislosti s touto cestou se o něj opět začalo zajímat Gestapo. Vedoucího pardubické služebny Palmera, který plánoval v Chotěboři zatýkací akci, odveleli shodou okolností do Budapešti, kde byl zastřelen při zatýkání Horthyho, a tak byl úder Gestapa odsunut na podzim 1944. Když Palmerův nástupce Körber plánoval zatknout sedm vedoucích chotěbořské továrny, podařilo se ho ve spolupráci s partyzány vlákat do léčky. Pardubické služebně byl ohlášen fingovaný přepad továrny ve Starém Ransku; na vhodném místě přepadli partyzáni vůz Gestapa a Körbera zlikvidovali.

Vilém Eckhardt při zmíněných služebních cestách do Bělehradu, Paříže i Stockholmu nejenže poukazoval finance pro zahraniční odboj, ale také převážel důležité zpravodajské informace. Zprávy o organizaci a dislokaci německého zbrojního průmyslu, důležitých podnicích, výrobě ponorek i politické situaci podepisoval svými trampskými přezdívkami Čáp nebo Zelený stín. Po invazi spojenců do Francie předával zprávy při cestách do Švédska vedoucímu stockholmské pobočky firmy Baťa Karlu Ryšánkovi, od kterého putovaly k ministru Dr. Kučerovi. Zpravodajské informace získával při obchodních cestách a prostřednictvím prodejního úředníka chotěbořské továrny Jana Červenky,[12] který byl jako bývalý škpt. letectva ve spojení s odbojovou organizací kpt. Englera v Praze.

Manželé Eckhardtovi s herečkou Zitou Kabátovou (uprostřed)

Od roku 1942 byli Eckhardt a Červenka ve styku s francouzským Švýcarem Jackem Moosem, ředitelem firmy Nestlé v Hlinsku. Jako zapřisáhlého odpůrce nacismu nebylo těžké ho přimět ke spolupráci, v jejímž rámci předával při svých cestách do neutrálního Švýcarska zpravodajská hlášení na britské vyslanectví. Kombinací švýcarského kanálu i osobních cest do zahraničí se Vilému Eckhardtovi dařilo předávat zprávy až třikrát měsíčně. Prostřednictvím Mooseho byly na přelomu let 1943/44 dodány Britům informace o tajné zbrani V1 (náčrt, údaje o rychlosti a letových schopnostech, místa výroby). Stejnou cestou

11 Tamtéž.

12 Absolvent Vojenské akademie v Hranicích Jan Červenka (1906–1963) se znal s V. Eckhardtem ze skautského oddílu. Svou dlouhodobou odbojovou činnost zakončil organizováním revoluční partyzánské jednotky v Chotěboři v květnu 1945. Po válce byl jako důstojník aktivován; do důchodu odešel v r. 1958 v hodnosti plk. letectva.

Se svým bývalým skautským vedoucím Prokopem Drtinou, listopad 1945

putovaly seznamy německých továren na výrobu dílů ponorek u Lipska a Braunschweigu i kódovací seznam zakázkových vojenských čísel.[13]

Za okupace pracovalo v chotěbořské továrně asi 3000 zaměstnanců; našly zde útočiště téměř dvě stovky studentů, kterým hrozilo povolání na práce do Německa. Stejný počet továrních úředníků (celý ročník 1924) se Eckhardtovi podařilo vyreklamovat z totálního nasazení tím, že byli vedeni jako dělníci v neexistující slévárně. Válečné útrapy se vedení závodu snažilo svým zaměstnancům zmírnit baťovským sociálním programem. V rámci podniku byla vybudována nemocnice, prodejna, závodní kantýna, dětské jesle, knihovna a čítárna. Manželé Eckhardtovi zvali za války do Chotěboře známé pražské umělce a pro zaměstnance závodu pořádali kulturní představení. Chotěboř navštívili např. Kocourkovští učitelé, Eduard Kohout, Jaroslav Vojta, Ladislav Pešek, Rudolf Deyl st. nebo Zita Kabátová. Dne 1. února 1944 Eckhardtovi v Chotěboři uspořádali Wolkerův večer na počest 20. výročí básníkova úmrtí. Večer byl zahájen krátkou přednáškou Dr. J. Heidenreicha a pokračoval recitacemi básní v podání herců Marie Burešové a Jaroslava Průchy. Veřejnost chápala tuto kulturní akci jako tichou protiněmeckou manifestaci.

Vedení podniku se za okupace snažilo prosadit v chotěbořské továrně civilní program, resp. vyrábět sortiment, proti kterému nebylo ze strany exilové vlády námitek (plechové torby k plynovým maskám, dýchací přístroje, operační stoly apod.). Okupační úřady sice vnutily podniku Eckhardt i leteckou výrobu, ale ta byla vzornou spoluprací zaměstnanců závodu sabotována. Do Německa odešla jen nepatrná část objednaných leteckých součástek a většina těchto výrobků zůstala v továrně deponována až do 20. dubna 1945, kdy pominulo nebezpečí vývozu z Protektorátu.

Protinacistické hnutí na Chotěbořsku mělo plnou podporu místního četnictva, jak dokládá poválečná zpráva praporčíka Bedřicha Kleinerta: *V roce 1943 jsem byl přemístěn do Chotěboře jako zástupce vel. četnické stanice. V Chotěboři byla továrna Eckhardt, zaměřená na válečný průmysl, kde bylo provedeno mnoho sabotážních akcí. Většinu těchto případů jsem vyšetřoval a koncipoval. Po šetření jsem vše podrobně sepsal, čistopis spálil a koncept založil do spisů běžné agendy. Stalo se tak mnohokrát – šlo o větší škody na zařízení nebo na vyrobeném válečném materiálu. Gestapo ani něm. kriminální policie nikdy vyrozuměna nebyla.* […] *Všechen personál stanice v Chotěboři věděl, že máme v obvodu partyzánské skupiny, kde jejich členové bydlí (kde se přechodně zdržují) a každý náš příslušník jejich akce podporoval.* […] *Partyzánům ze skupiny Záře byly podávány zprávy, darováno šatstvo, prádlo, obuv a četn. uniformy. Sám jsem daroval dva kompletní stejnokroje a polní četn. čapku.*[14]

Desetičlenná partyzánská skupina Záře (Zarevo) se přesunula na Chotěbořsko na podzim 1944 ze Slovenska. Díky přijímání domácích odbojářů počet členů skupiny vzrůstal; někteří z nich používali při akcích uniformy protektorátního četnictva. Kromě řady dalších diverzí (zničení nebo poškození 18 vlaků, 21 lokomotiv, 6 mostů, vyřazení z provozu 4 lihovarů a jednoho zbrojního závodu) plánovali tito partyzáni provést 1. května 1945 destrukci kotelny, strojovny a transformátoru u továrny Eckhardt. Po poradě s místními spolupracovníky od záměru upustili a zničili jen lokomotivu muničního vlaku, který v té době stál na chotěbořském nádraží.[15]

Od konce roku 1944 v chotěbořském okrese operovaly i partyzánské skupi-

13 *Národní archiv* (dále jen NA), fond č. 1499 Londýnský archiv – sbírka dokumentů (dále jen Londýnský archiv), karton (dále jen k.) 2, signatura (dále jen sign.) 61-2-4, s. 125.

14 Zpráva četn. praporčíka Bedřicha Kleinerta o odbojové činnosti za okupace ČSR, předložená v červnu 1945 četnickému oddělení v Chrudimi; kopie v archivu autora článku.

15 JELÍNEK, Zdeněk: *Partyzánský oddíl zvláštního určení Zarevo*. ČSPB, Kolín 1988, s. 148.

ny Mistr Jan Hus a Jan Kozina. Mezi místními obyvateli, hlavně na vesnicích a samotách, našly i ony mnoho obětavých spolupracovníků, z nichž někteří se stali členy skupin. Podle sdělení Eckhardtova syna Pavla bylo v továrně jeho otce fiktivně zaměstnáno mnoho dělníků, kteří do práce nedocházeli a věnovali se odbojové činnosti „na plný úvazek". Manželky partyzánů vyzvedávaly v podniku pravidelně mzdu pro své muže. Jejich rodiny tak byly finančně zabezpečeny.

Počátkem roku 1945 navázal J. Červenka spojení se skupinou Jan Kozina, které velel mjr. G. A. Melnik. Skupina byla v pravidelném radiotelegrafickém styku se svým štábem, a tak jí bylo nabídnuto předávání všeobecných zpravodajských poznatků pro potřebu Rudé armády a jejím prostřednictvím i pro čs. vládu v Košicích. Mjr. Melnik však měl spíš než o všeobecné poznatky zájem o vojenskotaktické zprávy, čemuž bylo po přeorganizování zpravodajské sítě na Českomoravské vrchovině i v Praze (organizace kpt. Englera) vyhověno. Vysílačkou skupiny mjr. Melnika byly dvakrát týdně podávány zprávy o dislokaci německých jednotek a pohybech vojenského materiálu v Protektorátu, o organizaci vojenské zásobovací služby a sdělovány vhodné cíle pro bombardování.[16]

Koncem dubna 1945 se v Chotěboři zdálo být osvobození na dosah: *Deset dní před plánovaným započetím revoluce dávám zaměstnancům v podniku dovolenou a nechávám v továrně pouze ochrannou četu 60 mužů, s kterými také zahajujeme 5. května zároveň s Prahou odboj. Vzhledem ke krajně nešťastné pozici Chotěboře se dostáváme po jednodenním osvobození znovu do sféry ustupující armády Schörnerovy. Jen ryzím štěstím se mi 6. května podařilo zachránit sebe i 68 ostatních zatčených před zastřelením a po pohnutých třech dnech končí 9. května bojová činnost, která stála město i podnik několik desítek nejlepších lidí.*[17]

Ministr průmyslu Bohumil Laušman v chotěbořské továrně, leden 1947

Epizoda se záchranou rukojmích se podle svědectví členů rodiny udála tak, že Vilému Eckhardtovi se podařilo přimět velícího důstojníka k rozmluvě mezi čtyřma očima, při které ho přesvědčil, že válka je u konce a další zabíjení nemá smysl. Němec pak upustil od popravy zatčených výměnou za několikery civilní šaty a továrníkův osobní vůz, kterým odjel štáb trestní jednotky na západ vstříc americkému zajetí.

Po válce byla firma Eckhardt a spol. znárodněna a přejmenována na Kovodělné závody Chotěboř, ale Vilém Eckhardt zůstal ve vedení závodu. Od října 1945 působil v sekretariátu Hospodářské rady jako pověřenec pro naléhavé úkoly; úzce spolupracoval se svým bývalým skautským vedoucím Dr. Prokopem Drtinou, který byl na podzim 1945 jmenován ministrem spravedlnosti.

Ministru Drtinovi také adresoval 4. září 1946 přehlednou zprávu o své činnosti za okupace: *Jelikož končím celkové vyúčtování podniků firmy Eckhardt a spol. a převádím tyto podniky jako národní podnik do rukou státu a tím i provádím celkovou uzávěrku mé dosavadní činnosti, považuji tento okamžik za vhodný, abych provedl celkovou rekapitulaci všech nákladů, které souvisejí s odbojem vnitřním i zahraničním. Veškeré finanční akce v zahraničí byly prováděny buď mnou osobně nebo mým ředitelem Prokopem Havlíkem, v menších rozměrech našimi zmocněnci. Pro vnitřní odboj byly potřebné sumy uvolňovány hlavně při spolupráci s Vladimírem Grégrem a později prostřednictvím Adolfa Roštlapila pro prakticky veškeré složky vnitřního odboje. Akce docílila svého úspěchu hlavně proto, že nebylo vůbec použito vnitřních peněz a že veškeré obnosy byly čerpány půjčkou ze zahraničí.*[18]

V dubnu 1946 odjel Vilém Eckhardt z pověření generálního ředitelství znárodněného průmyslu na třítýdenní cestu do Dánska, Norska a Švédska a poté na tři měsíce do USA a Kanady. Odvážel s sebou vzorky některých výrobků, časopisů a knih a jeho úkolem bylo zjistit potřeby a stav čs. průmyslu ve vztahu k zahraničí. V souvislosti

16 *NA*, f. Londýnský archiv, k. 2, sign. 61-2-4, s. 126.

17 Vzpomínky V. E.

18 *NA*, f. Archiv Prokopa Drtiny, k. 30, sign. 7-107-4, s. 126.

Vilém Eckhardt při prohlídce Chotěbořských strojíren, jaro 1990

s cestou se dostal do zorného pole čs. zpravodajských služeb, které získaly neověřené zprávy, že svých cest využívá jako bývalý majitel továrny k odvozu valut do zahraničí.

Při následné prověrce vypracoval mjr. František Bedřich z oblastní správy Obranného zpravodajství posudek o Eckhardtově chování za okupace: *Nikdo ho neviděl a nemůže o něm říci, že by spolupracoval jakýmkoliv způsobem s Němci. Své stanovisko k nim vyjadřoval beze strachu při všech rozhovorech, kde se na toto téma narazilo. Za okupace dojížděl do ciziny, odkud vozil do továrny informace, jak vypadá mezinárodní situace, kdy se dá očekávat konec války a jaké jsou poměry v ostatních státech apod. I před plénem při celozávodních schůzích mluvil velmi odvážně (dělejte, jako když děláte apod.). Měl-li někdo konflikt s německým přejímacím úředníkem, který byl v továrně, dovedl se Eckhardt vždy zastati proti Němci. S úspěchem intervenoval zaměstnance, kteří byli zatčeni pro poslech cizího rozhlasu (sám soudce řekl zatčeným „někdo nám do toho moc orá"). Přijal do podniku každého, kdo byl ohrožen totálním nasazením (důstojníky, studenty, učitele). Zdravil velmi často, a to i v Německu, zdviženou zaťatou pěstí (např. v Dessavě, kde byl za našimi konstruktéry, kteří zde přejímali výrobu chladičů). Podle jeho vlastního tvrzení podporoval naše zahraniční hnutí finančně.*

Po stránce společenské – pokud byl v Chotěboři, věnoval své volné chvíle většinou rodině. V jeho vile se střídali hosté sice velmi často, ale byli to většinou hosté jeho ženy. Byli to divadelní a filmoví herci; vůbec lidé více oblíbení a zábavní, nežli kvalitní. Jeho soukromý život byl a dosud jest velmi ovlivněn pí. Eckhardtovou. Němci byli jeho hosty zřídka, a to jen tehdy, když to byla nějaká komise, které se měla po prohlídce továrny zavřít ústa. Za okupace nebyl viděn v biografu. Do divadla chodil jen tehdy, když hráli herci pozvaní továrnou odjinud (Kohout, Burešová). Zato se však účastnil všech večírků továrny (učňovské, mikulášské). S jeho vědomím byly programy těchto večírků – vzhledem k době a přítomnosti Němců – velmi odvážné.[19]

Po komunistickém převratu v roce 1948 byl Eckhardt z funkce ředitele Kovodělných závodů odvolán a nastoupil u firmy Bitola v Praze. Pro svou účast ve vládních hospodářských organizacích byl v létě 1949 zatčen a držen ve vyšetřovací vazbě na Pankráci, ale po intervenci vlivných známých a zřejmě i vlivem podplacení byl propuštěn. V obavě před dalším zatčením přešel 21. října 1949 u Rozvadova ilegálně státní hranici. Po několikaměsíční internaci v uprchlickém táboře v Oberurselu odjel do Paříže a začal opět podnikat ve strojírenském oboru; počátkem roku 1951 založil ve švýcarském Vaduzu firmu Driam.

Pro Šárku Eckhardtovou byl útěk se čtyřmi dětmi příliš riskantní; po odchodu manžela pracovala jako úřednice ve stavebnictví. Vilém Eckhardt svou rodinu finančně podporoval poukazováním franků a později tuzexových korun prostřednictvím švýcarské obchodní banky. Se svými příbuznými udržoval písemný styk pod jmény M. Fribourg a E. Jarry; korespondence byla pod kontrolou čs. bezpečnostních složek.[20]

Starší dcera Šárka, provdaná Černochová, v roce 1968 emigrovala s rodinou do Švýcarska. Za ostatními potomky a jejich rodinami dojížděl Vilém Eckhardt v 70. a 80. letech na společné dovolené do Jugoslávie a Bulharska, které financoval. Do Československa se vrátil až na jaře roku 1990. Dva roky pak pobýval střídavě v německém Meersburgu, v Praze a v Chotěboři, kde pomáhal vedení Chotěbořských strojíren v přechodu na tržní podmínky. Ve své bývalé továrně měl dokonce přidělenou kancelář. Často chodil mezi omladinu z chotěbořského Junáka a podporoval oddílovou činnost. V březnu 1991 mu městské zastupitelstvo v Chotěboři udělilo čestné občanství. Pestrá životní pouť vodního skauta, odbojáře a neokázalého vlastence Viléma Eckhardta se uzavřela 5. prosince 1991 při pobytu v jeho druhém domově v Meersburgu.

19 *Archiv bezpečnostních složek* (ABS), f. 302 (Hlavní správa vojenské kontrarozvědky), sign. 302-356-30, čj. 3488-5/Taj. zprav. 1946.
20 *ABS*, f. Z (Mapy zpráv zpracovaných studijním ústavem), sign. Z-651, sv. 6, s. 44.